

A Szlovákiai Magyarok Kerekasztalának észrevételei
A Szlovák Köztársaság kormányának végrehajtási elveivel kapcsolatban
a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa módosított, 270/1995. T.t. számú,
a Szlovák Köztársaság államnyelvről szóló törvényéhez

Általános észrevételek:

1. A Kerekasztal továbbra is úgy véli, hogy számára az államnyelvtörvény alapvető filozófiája elfogadhatatlan, mivel az a nemzetállam koncepciójára épül egy olyan államban, amely multikulturális és multiethnikus. A törvény szerintünk beavatkozik a magánéletbe, a szólásszabadságba és a vállalkozás szabadságába.
2. Továbbra is úgy véljük, hogy az 'államnyelv' exkluzív értelmezése nincs összhangban a cseh-szlovák demokratikus alkotmányos hagyománnyal, azon fejlett európai államok alkotmányos hagyományával és gyakorlatával, amelyekben a szlovákiaihoz hasonló típusú nyelvi kisebbségek élnek.
3. Alapvetően nem értünk egyet azzal, hogy bárkit megbüntessenek bármely nyelv használataért vagy nem használataért.
4. Az egyeztetések kezdetén abból az előfeltételezésből indultunk ki – az EBESZ főbiztosának ajánlása alapján is –, hogy a kormány egyértelműen támogatja majd a nemzeti kisebbségek nyelvhasználatának védelmére és támogatására vonatkozó jogi előírások módosításának szükségességét, támogatja az erre irányuló törvénykezési kezdeményezést, annak érdekében, hogy helyreálljon az egyensúly a szlovák nyelv és a nemzeti kisebbségek nyelveinek védelme és támogatása között. A valóság azonban az, hogy ezek az elvek nem ebbe az irányba mutatnak. Sőt, a szlovák kormány emberi jogokért és kisebbségekért felelős alelnöke, vagyis a legilletékesebb kormánytag azt nyilatkozta, hogy nem is tervezik a kisebbségi nyelvhasználat jogrendszerének reformját.
5. Az egyeztetési folyamat kezdetén azt ígérték nekünk, hogy sor kerül majd az elvek szövegéről való konzultációra. Ennek szövegét azonban nem kaptuk meg, helyette azzal a szöveggel ismerkedtünk meg, amit már szétküldtek tárcaközi egyeztetésre. Eddigi egyetlen találkozáson október elején magával a törvénnyel kapcsolatos megjegyzéseinket terjesztettük elő a minisztériumnak. Ennek ellenére, a konstruktív hozzáállás érdekében előterjesztjük az anyaggal kapcsolatos megjegyzéseinket.

Specifikus észrevételek:

1. észrevétel: 2. cikk n) bekezdés

A kisebbségi nyelvek közölt listája milyen általánosan kötelező jogi előírás alapján került összeállításra?

Nem létezik olyan törvény, amelyik tartalmazná az elismert nemzetiségi kisebbségek hivatalos listáját. A KÜM Tt. 588/2001 számú közleménye (A SZK nyilatkozata a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartájának ratifikálásáról) csupán a következő kilenc nyelvet tünteti fel: bolgár, cseh, horvát, magyar, német, lengyel, roma, ruszin és ukrán. A SZK interpretációja szerint a Charta nem alapoz meg jogot az egyének számára, hanem az egyes kisebbségi nyelveknek mint kulturális jelenségeknek a védelmét biztosítja. Éppen ezért, a Chartához csatolt jegyzék az államnyelvről szóló törvény kontextusában nem teljesen használható, és emellett nem is azonos az Elvekben szereplő listával. A Nemzetiségi Tanács Statútuma, amelynek alapján feltehetően készült a közölt jegyzék, nem tekinthető általánosan kötelező erejű jogi előírásnak. Ezen túlmenően a Tanács Statútuma sem közli a hivatalosan elismert nemzeti kisebbségek jegyzékét: csupán felsorol néhány, a Tanácsban képviselt társadalmi és kulturális szervezetet.

Kérdéses például, hogy létezik-e a „morva nemzeti kisebbség nyelve”, mit kell érteni „a zsidó nemzeti kisebbség nyelve” alatt, és a szlovákiai orosz közösséget nemzeti kisebbségnek lehet-e minősíteni?

Szerintünk ezt a kérdést a kisebbségek nyelvének használatát rendező jogszabályok reformjának keretében szükséges megoldani, esetleg egy új, komplex kisebbségi törvényben.

Javaslat: ha az elvekben közlik azoknak a nemzeti kisebbségeknek a listáját, akikre a nyelvtörvény vonatkozik, javasoljuk – a fent megfogalmazott megjegyzéssel ellentétben – a SZK-nak a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartájának ratifikációjához kapcsolódó kötelezettségeiből kiindulni, vagyis alkalmazni azokat a bolgár, cseh, horvát, magyar, német, lengyel, roma, ruszin és ukrán nyelvekre.

Az észrevétel jellege: elvi

2. észrevétel: 2. cikk q) és r) pont

A pedagógiai és más dokumentáció kijelölése túlmegy a 245/2008 sz. törvény 11. §-ának keretén. Nézetünk szerint ezeknek az elveknek nem célja, hogy más törvényt magyarázzon, ráadásul azon a mértéken túl, mint amilyenben a NYTV-t érinti. Javasoljuk a 245/2008 sz. törvény 11.§-ának szigorú betartását. Ezen felül a 245/2008 sz. törvény a szlovák nyelven történő vezetést csak a pedagógiai dokumentáció esetében írja elő feltételként, más dokumentáció esetében nem. A 318/2009 sz. törvény itt közvetetten módosítja az iskolai törvényt, ami szerintünk nem fér össze a jogbiztonság elvével.

Javaslat: az egyes tételek megnevezésénél szigorúan tartsák be a 245/2008 sz. törvényt.

A megjegyzés jellege: elvi

3. észrevétel: 3. cikk Hivatali kapcsolattartás, 10.o. első bekezdés

A szöveg szerint „Ezen kötelezettség (vagyis az államnyelv használata) teljesítése **nem korlátozza** ezen személyeket (vagyis a 3. cikk szerinti szervek alkalmazottait) abban, hogy azon községekben, ahol a nemzetiségi aránya eléri a lakosság 20%-át, egyidejűleg használják a hivatali érintkezésben a nemzeti kisebbségek nyelvét, ha ezen kisebbséghez tartoznak és ha a kommunikáció során nincs jelen olyan harmadik személy, aki nem beszél a nemzetiség nyelvét, ilyen harmadik személy jelenlétében az államnyelvet kell használni.”

Ez a korlátozás szerintünk diszkriminatív. A „harmadik személy jelenléte” fogalom bizonytalan, szerintünk ebben az esetben csak olyan jelenlétről lehet szó, amelynek esetében a harmadik személy a folyamatban lévő hivatali cselekményben közvetlenül érdekelt, vagy közvetlenül érinti őt. Nem látunk okot arra, hogy miért kellene megtiltani két alkalmazottnak, hogy egy feladatot ugyanannál az asztalnál kisebbségi nyelven oldjanak meg akkor, ha a harmadik személy valahol a helyiség másik végében van és nem fűződik közvetlen érdekeltisége a problémához. Ezen felül a különböző anyanyelvű személyek közti kommunikáció mindenek előtt tapintat, kölcsönös tisztelet, megértés és tolerancia kérdése.

Ugyanez a megjegyzés érinti a 10. oldal egy további bekezdését is.” A kisebbséghez tartozó személy használhatja a hivatalos szóbeli érintkezésben a kisebbség nyelvét azon községekben, ahol a kisebbség aránya nem éri el a 20 %-ot, amennyiben az ilyen kommunikációnál nincs jelen harmadik személy, aki nem tartozik ezen kisebbséghez, vagy amennyiben kisebbséghez tartozó személyről van szó, de nem nyilvánítja ki kifejezett egyetértését a nemzetiség nyelvén történő kommunikációval a hivatali érintkezésben.” A harmadik személy jelenlétére történő utalással megvalósuló korlátozás ilyen formában szerintünk nem indokolt, ha a

kommunikáció a harmadik személyt nem érinti. Mindkét idézett mondat szövege beavatkozik mind a magánéleti, mind pedig a nyilvános anyanyelvhasználat jogába, s megfosztja a kisebbségi jogot pozitív tartalmától. (A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény 10. cikk (1) bekezdése.)

Javaslat: a szóban forgó két mondatot kihagyni, vagy oly módon kiigazítani, hogy megfeleljen a megjegyzés tartalmának.

A megjegyzés jellege: elvi

4. és 5. észrevétel: Földrajzi név

„A földrajzi elnevezések használatának a módját a kisebbség nyelvén és idegen nyelven sugárzott rádió- és televízióadásokban a Rádió és TV Tanács határozza meg, együttműködve a Geodéziai, Kartográfiai és Helyrajzi Hivatallal.” „A földrajzi elnevezések használatát a Szlovák Köztársaságban kiadott idegen nyelvű folyóiratokban, idegen nyelvű publikációkban és külföldi használatra szánt kiadványokban a Szlovák Köztársaság Geodéziai, Kartográfiai és Helyrajzi Hivatala határozza meg, összhangban a földrajzi elnevezések nemzetközi szabványaival és az ENSZ földrajzi elnevezésekre vonatkozó határozataival” mondatok túlmennek ezen elvek céljain. Sem a 308/2000 sz., a sugárzásról és átjátszásról szóló törvény, sem pedig a köteles példányokról szóló törvény, vagy a sajtótörvény nem ismeri az említett szervek itt megjelölt hatáskörét.

Javaslat: kihagyni a két feltüntetett mondatot a szövegből.

A megjegyzés jellege: elvi

Az anyag értelmében földrajzi elnevezés fogalma alatt értendő többek között a:

- helyhez kötött, Szlovák Köztársaság területén kívül eső földrajzi objektum, szlovák elnevezésének honos formája,
- a nem helyhez kötött, Szlovák Köztársaság területén kívül eső földrajzi objektum honos formája,
- a specifikus, a Szlovák Köztársaság területén kívül eső földrajzi objektum honos formája és a nem földön levő objektum elnevezése is.

Másrészt nem számítanak földrajzi elnevezésnek a magyar kisebbség által használt, honos elnevezések. Azonban ezen elnevezések a kodifikált magyar nyelv szókincse részét képezik. Tehát azt, amit a szlovák törvényhozás megenged és megszab a szlovák nyelv számára a földrajzi elnevezések kapcsán (a kormány-dokumentumokban is a magyarországi falvak és városok elnevezései következetesen szlovák változatukban szerepelnek, azok hivatalos elnevezései feltüntetése nélkül, pl. Mlynky, Slovenský Komlôš, stb.), megvon más nyelvektől. A szlovák nyelvtörvény nem avatkozhat be más nyelv törvényszerűségeibe.

Javaslat: A földrajzi elnevezések használatát oly módon magyarázni, hogy az ne korlátozzon más nyelveket.

A megjegyzés jellege: elvi

6. észrevétel: Bíróági eljárás és büntetőeljárás

“A büntetőeljárásban a kisebbséghez tartozó vádlott személy, törvényes képviselője, a sértett személy, a részt vevő személy vagy tanú jogosult tolmács igénybevételére, amennyiben kijelenti, hogy nem beszél az államnyelvet. Amennyiben a vádlott a Szlovák Köztársaság állampolgára beszél az államnyelvet és nem tesz nyilatkozatot, hogy nem beszél az

államnyelvet, de a nemzetiségi nyelven kíván vallomást tenni, a büntető eljárásban eljáró szerv, olyan község területén, ahol a kisebbség aránya eléri a lakosság 20 %-át, akkor a kihallgatást tolmács igénybevételével a kisebbség nyelvén folytatják le.”

A teljes idézett rész zavaros. A bírósági és a büntetőeljárás során való anyanyelvi védekezés alapvető emberi jog az alkotmány és a nemzetközi (univerzális és regionális) emberi jogi dokumentumok alapján.

Javaslat: Az idézett rész kihagyása, mivel teljesen helytelen. Az államnyelvtörvény implementációjának elvei nem változtathatók meg, vagy nem értelmezhetik újra az alkotmányt vagy a Szlovák Köztársaság nemzetközi jogi kötelezettségeit.

A megjegyzés jellege: alapvető fontosságú.

7. észrevétel: a meglévő állapot összhangba hozása a nyelvtörvénnyel

Az olyan községi krónikákat, amelyeket (véletlenül) 1996.01.01-t követően nem készítettek el szlovák nyelven, valószínűleg nem lehet összhangba hozni ezekkel az elvekkel. Még ha nem is tételezzük fel, hogy sok ilyen község van, a 2010.01.01-i határidőt túlságosan szigorúnak tartjuk. Ugyanez vonatkozik az emlékművekre, az emlékhelyekre és az emléktáblákra. Amennyiben a végrehajtási elvek 2010.01.01-től lépnek életbe, nehezen tételezhető fel, hogy 2009.12.31-ig sikerül összhangba hozni a törvénnyel. Különösen annak fényében, hogy a kormány maga is elismerte, a törvény több rendelkezését a nyilvánosság számára részletesen el kell magyarázni és megvilágítani. Különösen úgy, hogy maga a javaslattevő is ilyen eljárást tételez fel, amikor ugyanebben a cikkelyben említést tesz az érintettek részére nyújtható dotációról. Amennyiben a fent említett tényeket 2009.12.31-ig összhangba kellene hozni a törvénnyel, akkor a kulturális minisztérium által nyújtható támogatáslehetőségére való utalásnak nem lenne értelme.

Javaslat: a krónikákra és emlékművekre vonatkozó visszamenőleges kötelezettség dátumát 2009. szeptember 1-re megváltoztatni és szlovák nyelvű felirattal történő kiegészítésük határidejét 2010. június 30-ig meghosszabbítani.

8. észrevétel: További tevékenység

Mivel az előterjesztett alapelvek kidolgozásának egyik oka az államnyelv védelmére irányuló jogi törvényalkotás és a nemzeti kisebbség nyelvének védelmére irányuló törvényalkotás kapcsolatának homályossága, és mivel az EBESZ kisebbségügyi főbiztosának álláspontja szerint is az említett két terület egyensúlya sérül, megfelelőnek és szükségesnek tartjuk, hogy a kormány valamilyen módon állást foglaljon a témában.

Javaslat: a különleges részbe bevezetni, hogy a kormány tudatában van a nemzeti kisebbség nyelvének védelmét és támogatását érintő jogszabályok módosítása szükségességének, és támogatja az ilyen irányú törvényalkotási kezdeményezéseket.

A megjegyzés jellege: elvi

2009. december 2.

A Szlovákia Magyarok Kerekasztala részéről: Petőcz Kálmán